

СТВОРЕННЯ ЦОВВ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ ДОЗ – КЛЮЧОВІ ПИТАННЯ РЕФОРМИ ОПК

В оборонно-промисловому середовищі та в експертних колах тривалий час дискутується проблема створення центрального органу виконавчої влади (ЦОВВ) як структури, що реалізовуватиме оборонно-промислову політику держави, а також проблема удосконалення системи формування і виконання державного оборонного замовлення (ДОЗ), що прямо впливає на стан обороноздатності України та на темпи переозброєння сил оборони держави.

Зокрема, експерти з 2013 р. (системні заклики лунають з часу парламентських слухань 2013 р.) наполягають на необхідності створення нового ЦОВВ та удосконаленні ситуації навколо ДОЗ, посиляючись на ухвалений влітку 2018 р. Закон України «Про національну безпеку». Крім того, зауваження торкаються й посилення потенціалу України у сфері залучення інвестицій та отримання нових оборонних технологій, а також забезпечило б ОПК України від альтернативного вітчизняній продукції імпорту озброєнь і військової техніки (ОВТ). До цього часу Україну чимало критикували західні експерти за «ручне управління» ОПК

З метою додаткового вивчення проблем та шляхів їх розв'язання ЦДАКР ініціював засідання Експертної ради та запросив фахівців у даній сфері, а також діючих управлінців. *Участь у засіданні взяли народні депутати ВРУ, ДК «Укроборонпром», Національний інститут стратегічних досліджень, Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння, Інформаційно-консалтингова компанія «Діфенс Експрес», ГО «Ліга оборонних підприємств України», Всеукраїнський громадський правозахисний рух «Сила права», ГС «Всеукраїнський громадський центр національної безпеки», Незалежний антикорупційний комітет з питань*

оборони, ГО «Українська стратегічна ініціатива», Фонд Вільна Україна та окремі експерти.

Експерти вказують, що саме перенесення центру прийняття рішень до виконавчої влади та завершення в Україні «ручного режиму» управління ОПК дозволило б визначити політично відповідального за ОПК в країні, реалізувати реформу ОПК та покращити інвестиційний клімат, а також удосконалити підходи в таких питаннях, як координація роботи підприємств ОПК з метою прискорення та покращення темпів і якості переозброєння.

У зв'язку з вище вказаним Експертна рада розглянула оптимальні умови створення ЦОВВ та удосконалення ДОЗ.

Серед згаданих фахівцями проблем, що найбільше заважають розвитку системи переозброєння сил оборони та й самого ОПК, наступні:

Система, врегульована чинним законом про ДОЗ, є хибною, запозиченою з Радянського Союзу – вона **створює неринкову залежність постачальників від замовників**. Надає переваги замовнику в цих відносинах. Однак важливо, щоб взаємовідносини між замовником та виконавцем були рівноправними.

Зрив оборонних замовлень має місце та відбувається за відсутності системи відповідальності та затягуванням військовим відомством сплати авансових платежів (у якості прикладу згадане приватне підприємство з підготовки броні – Лозівський ковальсько-механічний завод (ЛКМЗ), яке де-факто зриває держоборонзамовлення стосовно постачання в ЗСУ бронетехніки. Відповідальність за це, вважають експерти, лежатиме на Міністерстві оборони, оскільки останнє затягнуло з авансуванням робіт. Але з'явилася ще одна проблема, опис якої надав учасник засідання: «Підприємство де-факто зриває державне оборонне замовлення, тому що

Лозова взяла гроші десь на півсотні корпусів, але за цей час, коли ми відкрили кордони, всі зварювальники з Лозової поїхали в Польщу, з чотирьох бригад залишилася де-факто одна, і навіть якщо зарплату цим зварювальникам підняти до 1000 євро, Лозова не зможе варити корпуси з необхідною швидкістю, хоча підприємство було основним виконавцем державного оборонного замовлення стосовно бронетранспортерів. І тепер державні компанії відправляють своїх робітників туди, щоб встигнути зварити корпуси і щоб до кінця року забезпечити виконання хоча б частини оборонного замовлення»).

Формування держоборонзамовлення повинне розпочинатись з урахування державним замовником логістично-виробничого циклу підприємства замовником. ДОЗ не може бути запланований у відриві від фактичних виробничих властивостей і специфіки виробництва.

Зокрема, потребує удосконалення система ціноутворення та оперативного уточнення вартості продукції у зв'язку з інфляцією. Фахівець надає конкретній приклад: «Так, за рік вартість комплектуючих зросла і Лозівський ковальсько-механічний завод підняв вартість корпусу БТР на 1 млн грн, а на комплектуючі десь на 300 тис грн. Через це всі виробники БТРів, зокрема у Харкові і Києві, які формують свою ціну, спираючись на постачання тієї ж Лозової, представили ці ціни Міністерству оборони, а Міністерство оборони ці ціни не затверджує, і через це фактично виникає патова ситуація, коли Міністерство оборони змушує заводи йти до суду, щоб вони через рішення суду підтвердили збільшення ціни. Збільшення ціни через судову процедуру займе десь півроку, тому на протязі цього часу ми матимемо заморожений процес, який не дозволяє почати готувати БТРи за новою ціною, і тоді виникає питання: «Хто в цьому винуватий?» Такі речі є важливими рисами нашої поточної ситуації, які просто неможна ігнорувати,

коли ми говоримо про орган виконавчої влади у вигляді міністерства чи агентства, оскільки без змін в цьому форматі ані міністерство, ані агентство ситуацію суттєво не покращать».

Наявні правила ціноутворення стримують розвиток ОПК, зокрема, важливо повернутися до норми прибутку 5% на комплектуючі та 30% - на виконані роботи (підприємства скаржаться, що нині можуть отримувати не більше 3-4% прибутку, що не може дозволити розвиток високотехнологічних підприємств).

Хоча питання планування оборонного замовлення на перспективу (нині відбувається планування на три роки), підприємства внаслідок невизначених причин не отримують належної інформації та не можуть планувати свій розвиток кадрового потенціалу, розвиток технологій, обладнання і таке інше.

Залишається невирішеним також і питання контролю якості роботи військових представництв, що означає впровадження нових стандартів військової прийомки ОВТ. На прийомку нині покладені невластиві завдання, тобто контроль ціни виробу. Контроль якості в будь-якому разі повинен бути закріплений за військовим представництвами, але щодо питання контролю вартості виробу, яке витікає фактично з правил ціноутворення – це невластива функція для військового представництва.

Експертне середовище переконане, що у виконавчій владі має бути створено центральний орган виконавчої влади, який буде відповідальним за формування та реалізацію оборонно-промислової політики, координацію планування та реалізації ДОЗ, і за координацію діяльності тих підприємств ОПК, які існують в Україні. При цьому *в експертному середовищі існують чотири позиції щодо розв'язання даного вузлу проблем. Перший шлях – покладання функцій ЦОВВ ОПК в структурі існуючого*

Мінекономрозвитку (МЕРТ) внаслідок створення профільного агентства як підрозділу МЕРТ. Другий – утворення в КМУ окремого профільного агентства. Третій створення ЦОВВ у вигляді самостійного повноцінного міністерства в структурі КМУ. Четвертий – реалізація простого рішення, а саме розширення повноважень Міністерства економічного розвитку і торгівлі щодо формування оборонно-промислової політики за рахунок внесення однієї зміни в постанову і кадрового посилення існуючого відділу Міністерства економіки, оскільки має місце дефіцит кадрів за всіма напрямками.

При цьому зафіксовано наступні аргументи. «ЦОВВ має бути створений саме у формі міністерства, а не в формі агентства. Це відповідає закону про нацбезпеку тому, що формуванням та реалізацією оборонно-промислової політики може займатися виключно міністерство», - зазначив один з учасників Експертної ради, додавши, що «так відповідальність за реалізацією оборонно-промислової політики нестимуть конкретні люди конкретної політичної сили».

«Ми не вважаємо, що таким органом має бути Міністерство економічного розвитку і торгівлі, бо на сьогодні МЕРТ виконує певні повноваження з ОПК, але той пакет законодавчих ініціатив, який є на сьогодні нагальним і який треба розробляти і прощтовхувати в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі, не розробляється та не лобіюється», - наполягають деякі експерти.

«Необхідно, щоб були прізвища і імена у тих людей, які відповідальні за реалізацію оборонно-промислової політики. Важливо, щоб були люди, з якими можна було б сідати за круглий стіл та обговорювати всі ці питання у колі фахівців», - вважає інший спікер.

Водночас, інший фахівець зауважив, що створення ЦОВВ у вигляді окремого міністерства є справою довготривалою та коштовною. Його підтримав інший спікер, який наголосив: для утворення міністерства на сьогоднішній день в Україні немає достатньо кадрів, є дефіцит технологій і ресурсів, що слід врахувати.

Експерти підкреслили важливість розробки проекту нової редакції закону України «Про державне оборонне замовлення», який має врахувати шляхи вирішення названих проблем.

Отже, Експертна рада дійшла наступних **висновків**.

Перший. Вкрай важливо в структурі виконавчої влади створити центральний орган виконавчої влади, який буде відповідальним за формування і реалізацію оборонно-промислової політики. Водночас, формат його утворення потребує оперативного вивчення, що було б доцільно зробити шляхом громадських обговорень за участю промисловців та експертів.

Другий. Потребує оперативного розроблення та прийняття нової редакції Закону України «Про державне оборонне замовлення», який має врахувати шляхи вирішення названих проблем. Саме цей Закон має врегулювати низку проблемних питань щодо ціноутворення, взаємовідносин між замовниками та виконавцями, повноваження військових представництв, норми прибутку та інших.